

Direction des Jurys de l'enseignement secondaire

Rue Adolphe Lavallée, 1

1080 Bruxelles

<http://www.enseignement.be/jurys>

jurys@cfwb.be

Tél : +32 (0)2 690 85 86

Jurys de l'enseignement secondaire – CESS général, technique et artistique de transition

Langue moderne I : Néerlandais Cycle 2022-2023/1

Articles servant de base à l'évaluation de l'expression orale

NB : les cinq articles doivent être lus et préparés. Deux seront tirés au sort lors de l'examen oral

1. En toen schiep vlees onze hersenen
2. Die ene patiënt
3. 'Almaar meer groei, verder en hoger. Ik pas voortaan'
4. Natuurbranden
5. Zo koester je thuis een permanent vakantiegevoel

1. En toen schiep vlees onze hersenen

Hilde Van den Eynde, De Standaard 7 april 2022

Mensen zouden het ontstaan van hun grote hersenen te danken hebben aan hun consumptie van vlees. Is ons brein dan tot krimpen gedoemd als we geen vlees meer eten?

Het is een aantrekkelijke veronderstelling: het idee dat we onze intelligentie te danken hebben aan de consumptie van vlees. De hypothese gaat als volgt: toen onze vroege voorouders zichzelf honderdduizenden jaren geleden geleerd hadden om hun eten boven vuur te roosteren of te koken, kregen ze opeens zoveel calorieën binnen dat zich in hun hoofd grotere hersenen konden ontwikkelen. ...

Die grote hersenen bezorgden de vroege mensachtigen een voorsprong op de aapmensen van wie ze afstamden. Het zou bijna twee miljoen jaar geleden hebben geleid tot het ontstaan van het geslacht Homo, waaruit later de Homo sapiens, de moderne mens die wij zijn, ontstond.

De bereiding van voedsel vergrootte niet alleen de hoeveelheid energie die ons lichaam uit eten kon opnemen, ze ging ook voedselbederf tegen. En ze spaarde onze voorouders hopen tijd uit. In plaats van uren op een lap vlees te zitten kauwen, konden ze het vuur voor hen het werk laten doen. Met de gewonnen tijd konden ze met die groeiende hersenen van hen interessantere dingen doen, zoals werktuigen ontwerpen of een taal ontwikkelen.

Mark Nelissen, emeritus hoogleraar evolutiebiologie (UAntwerpen) vindt het een interessante hypothese. 'Maar bewezen is ze niet.' We weten niet wanneer de eerste mensachtigen hun voedsel begonnen te garen, geeft Nelissen aan - de restanten van bereide maaltijden bewaren slecht en houtvuur fossiliseert zelden. - Volgens archeologen zijn de oudste zekere sporen van regelmatig vuurgebruik pas 400.000 jaar oud. Terwijl de vroegste vertegenwoordigers van het geslacht Homo al 1,8 miljoen jaar geleden zijn ontstaan.

'Vermoedelijk is het een opeenvolging van evolutieve stappen geweest', denkt Nelissen. 'Homo habilis, de vroegste mensensoort die we kennen, was waarschijnlijk de eerste mensachtige die op groot wild ging jagen. Hij kookte zijn vlees niet, maar at het rauw. Daar kunnen zijn hersenen al van zijn gegroeid. Vlees, vet en beenmerg leverden veel calorieën, ook ongekookt.'

Een kilogram hersenweefsel verbruikt vandaag naar schatting twintig keer meer energie dan een kilogram spieren. Een mensachtige die nog grotere hersenen wilde bouwen dan de Homo habilis, moest dus op nog calorierijkere voeding inzetten.

Een volgende stap in de ontwikkeling van de hersenen kan daarom baat hebben gehad bij de uitvinding van het koken, denkt Nelissen. 'Garen van voedsel is zeker

nuttig geweest. Uit gekookt of geroosterd vlees valt zoveel meer energie te halen dan uit rauw vlees.’ Op die manier zou de Homo erectus, de opvolger van de habilis, hersenvolume hebben kunnen winnen op zijn voorganger, denkt Nelissen. ‘Dat hij bovendien tijd won door niet langer te hoeven kauwen, kan ook kloppen. Maar zeker weten doen we het niet.’

Ook zou het sociale leven van de mens dankzij vlees een andere loop hebben genomen, is de veronderstelling: nadat de vroege mens het koken eenmaal onder de knie had gekregen, werd vlees begeerlijker en waardevoller. Daardoor werd jagen een belangrijke activiteit. En als jagen hoofdzakelijk een mannenactiviteit was, zullen vrouwen wellicht het koken op zich hebben genomen. Het nieuwe leven rond een kampvuur deed zo een nieuwe sociale structuur ontstaan: het huishouden, met de vrouw aan de haard en de man die buitenshuis de kost ging winnen.

Ook bij die laatste veronderstellingen plaatst Nelissen een paar kanttekeningen. ‘Het beeld dat vandaag wordt opgehangen van de oerman die voortdurend op jacht ging, is overdreven. Er zijn in de menselijke geschiedenis periodes geweest waarin het niet overal zo makkelijk was om aan wild te komen. Dan moesten mensen tijdelijk overschakelen op plantaardig voedsel, zoals bessen, noten en knollen. Hedendaagse jagers-verzamelaars halen hooguit 20 procent van hun energie uit vlees. Hun vrouwen, die de voornaamste verzamelaars van de gemeenschap zijn, dragen meer calorieën aan dan hun jagende mannen. De kans bestaat dat dezelfde verhoudingen ook bij het ontstaan van de mens speelden, en dat vlees niet per se het belangrijkste voedingsmiddel was.

Maar het staat buiten kijf dat de mens op een gegeven moment in de evolutie op wild is gaan jagen, zegt Nelissen. ‘Daarvan getuigt zijn veranderende anatomie. Fossiele vondsten laten daarover geen twijfel bestaan.’

Het vleesrijkere dieet zou er ook toe hebben geleid dat de mens een korter spijsverteringskanaal kreeg dan de aapmensen van wie hij afstamde. Zij moesten nog voornamelijk fruit, noten en knollen verteren - daar komt meer darm bij kijken dan bij de vertering van vlees. Ook kregen mensen geleidelijk een groter lichaam, kleinere tanden en minder lichaamsbeharing.

Mensen hebben zich in de loop van de evolutie, aangepast aan maaltijden die op vuur zijn bereid’, zegt Nelissen. ‘Maar hoewel vlees vermoedelijk een sleutelrol heeft gespeeld in onze evolutie, zijn we nooit in volbloed carnivoren veranderd. Daarvoor is onze darm te lang, en zijn onze tanden niet spits en scherp genoeg. Hoewel je zou kunnen argumenteren dat we geen scherpe hoektanden meer nodig hadden toen we eenmaal vlees gingen koken. En bovendien hadden we al werktuigen om vlees mee klein te snijden.’

Biologisch zijn we evenmin voorgeprogrammeerd om uitsluitend van plantaardig voedsel te leven, zegt Nelissen. ‘Daarvoor is onze dikke darm dan weer te kort, en het email op onze tanden te dun.’

‘De mens is geen vleeseter’, zegt Nelissen, ‘net zo min als hij een planteneter is. Hij is een omnivoor zoals ook varkens dat zijn: een alleseter.’ Dat wil nog niet zeggen dat wie overschakelt op een plantaardiger dieet om het klimaat te sparen of om geen dierenleed te veroorzaken, zijn hersenen zal zien krimpen. Nu we ons grote brein eenmaal hebben, is er geen gevaar dat we het weer kwijtspelen door vlees van ons bord te weren. Zolang we maar genoeg energie tanken - door voldoende producten met nutriscore E te consumeren, bijvoorbeeld.

Onze hersenen hebben veel brandstof nodig, zegt Nelissen. Waaruit ze die energie halen, speelt niet zo’n rol. ‘Een paar miljoen jaar geleden haalden onze voorouders die extra calorieën het makkelijkst uit vlees. Vandaag zijn er genoeg energierijke alternatieven voorhanden.’

2. Die ene patiënt

In het boek **DIE ENE PATIËNT** (Ellen de Visser) vertellen artsen en verpleegkundigen over de patiënt die hun leven voor altijd veranderde. Lees hier 2 getuigenissen verschenen in dm. magazine.

A. JONG EN OUD

Tommie Niessen, verpleegkundige - dm.magazine 21 mei 2022

“Hij oordeelde niet en dat vond ik bijzonder. Ik heb tatoeages en opgeschoren haar, ik zie er niet uit als de gemiddelde verpleegkundige, maar daar heeft hij nooit een opmerking over gemaakt. Later hoorde ik van zijn dochter dat hij zich wel over me had verbaasd, maar daar heb ik niets van gemerkt. Hij vroeg wat mijn tatoeages betekenen. Ik vertelde hem dat mijn opa altijd papieren bootjes voor me vouwde en dat ik daarom zo'n bootje op mijn arm had laten zetten. En dat daar as van mijn oma en opa in zit. Hij luisterde en was ontroerd.

“Jonge mensen vinden oude mensen vaak saai en oude mensen hebben vaak een mening over jongeren. Daar hadden wij samen geen last van. We scheelden meer dan zestig jaar, maar we konden het zo goed met elkaar vinden. Heel soms kom je iemand tegen die je zonder woorden begrijpt en dat was hij. Hij kwam niet uit de buurt, maar woonde nu in bij zijn dochter omdat hij ernstig ziek was. Hij had last van nierfalen maar wilde niet meer worden behandeld. Een paar keer in de week ging ik bij hem langs. Dan dronken we samen koffie en kwamen de verhalen. Hij kon prachtig vertellen, over zijn leven, over de liefde. We hadden het niet over oppervlakkige dingen, onze gesprekken gingen dieper. Hij was een zeer gelovig man, maar vrijdenkend en net als ik geïnteresseerd in levensbeschouwing.

“Na een paar maanden ging ik op vakantie en daarna kreeg ik een andere job, maar ik beloofde terug te komen. Hij moest huilen die laatste dag. Eind vorig jaar kreeg ik het bericht dat hij op palliatieve zorgen lag en dat het slecht met hem ging. Ik voelde me schuldig. Ik was nooit meer bij hem langsgegaan. Vanaf dat moment heb ik hem wekelijks opgezocht. We pakten onze gesprekken meteen weer op.

“Toen zijn schoonzoon me liet weten dat hij niet lang meer zou leven, ben ik erheen gegaan om afscheid te nemen. Hij reageerde al niet meer. Ik ging aan zijn bed zitten, hield zijn hand vast en praatte tegen hem. En toen rolde er langzaam een traan over zijn wang. Ik weet niet of hij beseftte dat ik naast hem zat en of die traan voor mij was bestemd, maar het was zo'n mooi moment.

“Ik ken weinig ouderen die zo bewust en open over hun gevoelens kunnen praten als hij kon. Hij was dankbaar voor een boeiend leven en zo blij dat anderen voor hem wilden zorgen toen hij ziek werd. Je hebt het nu druk, leerde hij me, je wilt van alles bereiken, maar kijk niet alleen maar vooruit, realiseer je dat de weg ernaartoe ook mooi is. Als je ouder wordt, zei hij, kijk je terug op je leven en besef je dat je meer had

moeten stilstaan in plaats van door te rennen. Hij heeft me bijgebracht dat ik dankbaar moet zijn voor wat ik heb. Waardeer de kleine dingen, wees je bewust van de mensen om je heen, van wat je doet.

“Het lukt me nog niet altijd om zijn les in de praktijk te brengen. Ik denk veel terug, dat is al goed, maar ik sta nog te weinig stil. Maar met hem in mijn achterhoofd gaat dat steeds beter. Zijn rouwkaart heb ik bewaard, er staat een Bijbeltekst op: ‘Zonder liefde is alles zinloos.’ Dat is precies de reden waarom ik in de zorg werk. Omdat liefde inhoudt dat je iets voor een ander wilt betekenen.”

B. IN SLAAP GESUST

Joost Drenth, maag-darm-leverarts - dm.magazine 11 juni 2022

“Ik leerde hem kennen toen ik nog in opleiding was, een veertiger met een ruig leven achter de rug. Opgegroeid in een moeilijk gezin, uit huis geplaatst, daarna in aanraking gekomen met de zelfkant van de samenleving en verslaafd geraakt. In die tijd had hij hepatitis C opgelopen, een infectie van de lever, en daarom kwam hij onder mijn hoede. Er was in die tijd nog maar één medicijn tegen de ziekte, met ernstige bijwerkingen. Dat sloeg niet aan en vanaf dat moment werd genezing voor hem de heilige graal. Ik ben zelden een patiënt tegengekomen die zo achter een behandeling aan joeg. Hij zocht alles op, onze gesprekken kregen bijna een technisch karakter. Als ik naar een congres was geweest vroeg hij: en, is er al wat nieuws?”

“Gaandeweg ontdekte ik welke last hij met zich meedroeg. Zoveel bekenden van vroeger, die hetzelfde leven hadden geleid, waren inmiddels aan hepatitis overleden. Hij had het wrede gezicht van het virus gezien, vooral in het lichaam van zijn beste vriend, bij wie de ziekte de lever had gesloopt en het brein had beneveld. Ik wil niet dat mij dat overkomt, zei hij. Hij was doodsbenauwd om dezelfde weg op te gaan.

“Een paar jaar geleden kwamen er nieuwe medicijnen op de markt. Daarmee kon het virus in een paar maanden tijd vrij eenvoudig worden bestreden. Ik was zo blij voor hem. Maar de behandeling had bij hem geen effect, na de kuur kwam het virus terug. Ook een tweede medicijn hielp niet, hij was ontgoocheld. En toen kwam er vorig najaar een derde middel beschikbaar, dat paste bij het type virus in zijn lever. Het leek aanvankelijk goed te gaan, maar hij kreeg klachten en daarom liet ik een echo maken. Ik herinner me het moment waarop ik zijn lever op het scherm zag, het bonte beeld dat opdoemde. Ik was volkomen van slag. De ct-scan bracht daarna de bevestiging: hij had leverkanker.

“Vijf weken geleden is hij naar een palliatief centrum gegaan. Ik heb hem opgezocht, hij heeft er een prachtig uitzicht op de rivier. Ik heb hem gezegd dat ik al die jaren met hem ben meegereden als metgezel, dat ik de route goed heb aangegeven maar onderweg niet goed heb opgelet. Ik had eerder een echo moeten maken. Ik doe dat altijd, maar bij hem heb ik het nagelaten. Ik zie nu in waarom. We hadden een verbond gesloten, we zouden hem van dat rottige virus verlossen, een virus dat net zo van hem

als van mij was geworden. Ik zat met hem te dicht op dat doel, de drang was zo groot, ik was ervan overtuigd dat het zou gaan lukken.

“Hij vroeg of een eerdere echo voor hem iets had uitgemaakt. Misschien niet, hij wilde geen operatie en al helemaal geen levertransplantatie. Toch heeft het me bescheiden gemaakt. Ik heb geleerd dat je altijd een brede blik moet houden, en voldoende afstand. En ik heb respect gekregen voor ziektes, ik heb gezien hoe die kunnen afwachten en dan iemand als een sluipmoordenaar kunnen bespringen.

“Hij vertelde me dat hij zo trots was dat hij ooit met roken was gestopt. Het was de laatste verslaving die hij had overwonnen en hij had er veel moeite voor moeten doen. Het had het begin van een nieuw leven moeten zijn. Maar wat hem zo'n angst inboezemde gaat nu gebeuren, hij gaat dood, net als zijn vrienden. En daar heb ik hem niet tegen kunnen beschermen. Hij wil het nog zo lang mogelijk volhouden. We sms'en met elkaar. 'Dank voor je bericht, Joost', schreef hij laatst. 'Ik heb het naar mijn zin hier, bij de rivier. Ik denk aan je soms.'”

3. 'Almaar meer groei, verder en hoger. Ik pas voortaan'

Nathalie Carpentier, De Standaard 29 juni 2022

Hij beheerde bij een internationale financiële instelling enorme effectenportefeuilles van klanten. Na meer dan twee jaar thuis solliciteert hij nu in hetzelfde bedrijf. 'Ik zie mijn burn-out als een kans om het vanaf nu anders aan te pakken.'

'Als beheerder zat ik tussen het management en onze klanten, grote banken, beursmakelaars en vermogensbeheerders. Wij zijn het aanspreekpunt voor klanten die bij ons hun effectentransacties doorvoeren. Zo stelde ik hun hoger management nieuwe producten voor en vertaalde ik hun feedback naar onze interne diensten, of bij problemen zocht ik mee uit waar of door wie iets was misgelopen. Om de complexiteit te schetsen: één lettertje fout in een opdracht van een klant of op het foute tijdstip kon een schade van 20.000 euro betekenen. Na jaren kreeg ik grotere, belangrijke klanten. Ik beleefde daar veel plezier aan, ik kende mijn klanten goed.'

De relatiebeheerder wilde grondig, gedegen werk afleveren. Met kosten die steeds werden gedrukt, een al maar verder opgevoerde efficiëntie en krappere timing was dat steeds moeilijker. 'Vroeger werd gezegd: voor dit project hebben we acht maanden, zoveel budget en zoveel mensen ter beschikking. Nu klonk het: het moet in drie maanden klaar zijn, met de helft van het budget en minder medewerkers. Goed wetende dat het dan niet klaar is. Daarna kon er eventueel nog aan voortgewerkt worden. In plaats van één keer een afgewerkt product af te leveren, werd het vaak stapje per stapje ingevoerd, zonder te weten wanneer het volledig klaar zou zijn. Ik kon niet meer trots zijn op mijn werk.'

Klanten wilden goedkopere dienstverlening, het management winstoptimalisatie. 'Nieuwe jobs werden gecreëerd in India of Oost-Europa. Processen werden in stukjes gehakt en verdeeld over andere landen, waardoor het bij een complex dossier erg moeilijk werd om nog te weten wie voor welk deel van het project verantwoordelijk was. Liep er iets fout, dan kreeg ik het almaar moeilijker opgelost. Vroeger kon ik jarenlange collega's vlakbij om hulp of raad vragen. Nu moest ik vaak een totaal onbekende aan de andere kant van de wereld contacteren, die de nodige kennis niet had.'

Zijn to-dolijstje raakte ondergesneeuwd. 'Na een zoveelste meeting of dringende opdracht van bovenaf kon ik soms pas om half zes aan mijn eigen werk beginnen. Alsof ik twintig potten op een kookvuur tegelijk in de gaten moest houden. Dat hou je een tijd vol, maar geen jaren. Gelukkig is er nooit iets echt aangebrand, maar ik voelde me geleefd. Mijn meerwaarde of kritische blik was van geen tel meer.'

Eén week voorgeschreven rust draaide uit op meer dan twee jaar thuis. Verdomd lastig. 'Eerst wilde ik dat het vooruitging. Maar met dat alomtegenwoordige efficiëntiedenken sta je jezelf net in de weg. Pas toen de controle-expert van het ziekenfonds

aangaf dat dit tijd vergde en ik die tijd kreeg, durfde ik te aanvaarden dat ik in deze situatie was beland. Je erbij neerleggen, is de eerste stap. Pas daarna kun je bouwen.’

Wat hielp?

Een dagboek bijhouden. Een app die drie keer per dag vroeg hoe hij zich voelde. Een opname in een kliniek. ‘Even niemand die iets van me wilde.’ Nadenken over zijn waarden. ‘Dat dwingt je tot een blik in de spiegel.’ Banale dagelijkse handelingen bewust uitvoeren. ‘De vaatwasser uitladen en elk kopje, elke lepel, elk bord voelen. Niet routineus wegzetten, maar het materiaal écht betasten. Soep niet snel binnenlepelen, maar de smaak écht proeven. Al mijn zintuigen openzetten om het hier en nu bewust in me op te nemen.’

Die ‘mindfulness-based stress reduction’ doorbraak de maalstroom in zijn hoofd. ‘Ik navigeerde vaak onbewust op automatische piloot. Reed van het werk naar huis zonder enig idee wat ik onderweg zag. Als je de wereld rondom wél bewust in je opneemt, laat je je minder opsloppen door wat gisteren misliep of morgen kan komen. Het moment bevroren, helpt je te aarden. Het stuur van je eigen leven weer in handen te nemen. Te beslissen of én hoe je reageert. Je niet te laten leven door iets of iemand anders.’

Hij wil iets benadrukken: een burn-out is erg zwaar, maar hoeft niet alleen kommer en kwel te zijn. ‘Een burn-out dwingt je te ontdekken wat jij nodig hebt. Hij kan een nieuw begin inluiden, een kans om het vanaf nu anders aan te pakken, je levenskwaliteit te verbeteren.’

Hij herwaardeert wat hij vroeger wél belangrijk vond, maar gaandeweg vergat: dat tijd nemen voor geliefden loont, aandacht voor de natuur heelt, samen koken zo veel waard is. ‘Je hoeft niet altijd van hot naar her te rennen, het zoveelste event bij te wonen. Vroeger stormde ik het bureau uit om mijn kinderen van de crèche te halen en dan thuis voort te werken. Vakantie boekten we vlak voordien, wat alleen maar stress veroorzaakte. Ik heb mijn overuren sinds ik begon te werken eens opgeteld: duizenden. Die roofovername op mijn gezondheid betaal ik nu cash, met zoveel maanden ziekteverlof. Ik wil niet meer meegaan in dat maatschappelijke streven naar groei, naar almaar meer, verder en hoger.’

Eenmaal uit de bocht gevlogen, moet je uitzoeken waarom, om diezelfde valkuilen te vermijden. ‘Voor ik weer ga werken, heb ik mijn gouden regels neergeschreven.’ Af en toe overwerken kan, maar niet structureel. Zijn eigen gezondheid en zijn gezin zijn meer waard dan zijn werk. Tijd voor zichzelf ook. Als een opdracht niet kan in de gegeven tijd, moet hij weigeren en uitleggen waarom. ‘Dat moet ik leren.’ Conflicten zijn niet per se negatief, maar een kans om zijn mening te verduidelijken. Hij wil naar zijn waarden handelen. De negatieve energie van anderen bij hen laten.

Vandaag solliciteert hij met herwonnen elan. ‘Maar voor een nieuwe sandwichpositie bedank ik. Ik wil niet dezelfde fout maken. Ik heb maar één lichaam maar één leven.’

4. Natuurbranden

A. Hoe brandbaar is Vlaanderen?

Sofie Hens, Video uit De Standaard Goieavond 07/08/2022

“Californië, de Provence, Toscane maar ook De Haan, Oudsbergen, zelfs bij ons komen nu ook al natuurbranden voor. Door de opwarming van de aarde krijgen we elk jaar meer en meer bosbranden. Overal. Maar hoe goed zijn we in Vlaanderen eigenlijk bestand tegen echt grote bosbranden? Vrij goed, blijkbaar.

“Je moet alles in perspectief zien. Want Vlaanderen is een klein gebied en bijna een derde van de oppervlakte is bebouwd. We hebben daardoor geen enorme, ongerepte natuurgebieden maar wel veel versnipperde lapjes groen. Er zullen bij ons geen duizenden vierkante meters natuur opgaan in vlammen zoals in Californië want die zijn er gewoon niet. Bovendien kan onze brandweer ook makkelijker brandhaarden lokaliseren en blussen omdat onze natuurgebieden zo versnipperd en ook toegankelijk zijn.

“Daarnaast zijn onze bossen ook meer en meer gemengd met meer inheemse loofbomen zoals beuken en eiken, en minder monotone dennenbomen. Loofbomen hebben een hoger vochtgehalte in hun bladeren en zijn daardoor moeilijker ontvlambaar. Naaldbomen zitten vol harsen en etherische oliën en die maken dat een naaldbos sneller ontvlamt. Wat ook helpt, is het planten van ‘rijk strooisel boomsoorten’. Dat zijn boomsoorten waarvan de bladeren snel verteren en veel voedingsstoffen bevatten. En die voedingsstoffen, zoals calcium en kalium, houden de bodemlagen vochtiger en ze maken het weerbaarder tegen extreem weer.

“Vlaanderen doet ook natuurlijk aan natuurbeheer. En daarbij is het bv. belangrijk om jonge naaldbomen te kappen die anders een brand kunnen laten escaleren. Vuur dat op de bosgrond is ontstaan kan anders door die kleine boompjes gemakkelijk omhoog lopen naar de kruinen. Ook dood hout is van groot belang. In tegenstelling tot wat je misschien zou denken, is het niet goed om dat te laten liggen. Rottend hout kan het brandgevaar in bossen doen dalen: het barst van het leven en die biodiversiteit versterkt de weerstand van een bos tegen droogte en brand, en dankzij het hout is de bodem ook vochtiger.

“Ik heb het nu wel vooral over bossen gehad maar eigenlijk zijn de grootste natuurbranden in onze recente geschiedenis allemaal heidebranden. Denk maar aan de brand in Brecht in 2021 toen een militaire schietoefening helemaal fout afliep. Typisch voor heidebeheer is het regelmatig wegnemen van de bovenste grondlagen: de strooisellaag en de humuslaag. In het voorjaar is er veel afgestorven vegetatie na de winter. Zo is bv. het pijpenstrootje in april kurkdroog en heel brandbaar.

“En dan is natuurlijk nog ons klimaat. In ons land leven we in een gematigd Atlantisch zeeklimaat. Dat betekent dat de brandgevaarlijke periodes hier korter zijn dan in de Provence waar ze een mediterraan klimaat hebben. Maar, en nu komt het, door de klimaatverandering is het zeer waarschijnlijk dat Vlaanderen in de toekomst een klimaat krijgt zoals nu in de streek rond Bordeaux. Daardoor zal het risico op natuurbranden op termijn ook meer veranderen. Want, hoe je het draait of keert, door de klimaatopwarming gaan we sowieso meer droogte en hitte tegemoet. En doe daar nog eens een portie sterke wind bij, en je hebt de perfecte cocktail voor natuurbranden.”

B. Zijn al die natuurbranden alleen maar slecht?

Hans Nijenhuis, DeMorgen. 06/08/2022

Bashir Abdi won op het WK brons op de marathon. Hij liep ongeveer twintig kilometer per uur. Een bosbrand is sneller. Voor de vlammenzee uit rennen, moet je dus vooral niet doen. Maar ook blussen blijkt, op langere termijn, niet altijd de beste oplossing.

Zijn er meer natuurbranden of horen we er gewoon vaker over? “We horen er meer over omdat er op meer plekken mensen zijn met een camera in hun mobiele telefoon”, zegt Guido van der Werf, fysisch geograaf aan de Vrije Universiteit Amsterdam.

Sterker, we horen eigenlijk alleen over branden die in de buurt van mensen zijn. “Een bosbrand in de buurt van een camping, dan word ik gebeld”, zegt Cathelijne Stoof, expert natuurbranden aan Wageningen University. “Op dit moment zijn de meeste natuurbranden in Afrika en in Alaska, daar hoor je niets over.”

Een brand hoeft niet groot of intens te zijn om het nieuws te halen, weet Stoof uit ervaring. De branden die momenteel woeden in het zuiden van Europa zijn eigenlijk niet zo uitzonderlijk. Maar mensen die daar in het holst van de nacht hun camping moeten verlaten, zijn dat natuurlijk wel. Een bijzondere plek telt ook. Zoals nu de branden in het Yosemite National Park in Californië. “Die gaan de wereld rond omdat daar heel oude, zeldzame bomen staan. Maar er zijn in de VS veel grotere branden.

Mensen die op de vlucht slaan, dat wekt de indruk dat natuurbranden “slecht” zijn. Maar dat klopt volgens de experts niet helemaal. “Meteen blussen! Dat is nu de reflex”, zegt Van der Werf. Terwijl een natuurbrand van oudsher, het woord zegt het, onderdeel van de natuur is. Sterker: kleine brandjes zijn best goed. Een bosbrand zorgt dat er ruimte ontstaat op de grond, het bos kan zichzelf zo vernieuwen, zegt Stoof. Plus: “Als je geen brand toestaat in het landschap, kan het landschap zichzelf ook niet opruimen.”

En dan ontstaat er juist een voedingsbodem voor grotere branden. Als houtresten op de bodem zich maar blijven opstapelen, als planten kunnen voortwoekeren, tegen de boomstammen op, dan ontstaan er natuurlijke ladders waarlangs vlammen razendsnel naar boven kunnen kruipen, zeggen beide deskundigen. “De meeste branden woeden

op de grond en doven uit zodra ze op een natuurlijke barrière stuiten, zoals een rivier, een open stuk land of een weg”, zegt Van der Werf. “Maar als het bladerdak vuur vat, springen de vonken alle kanten op. Ook over die natuurlijke barrières heen.”

En die grote branden zien we dus vaker. Het verschilt per jaar, maar de trend is onmiskenbaar, zegt Van der Werf. Naast het soms dus overhaaste bluswerk is klimaatverandering een oorzaak. “Als het warmer en droger is, zijn de omstandigheden beter voor vuur”, zegt Van der Werf. Want dan is een van de drie voorwaarden voor een stevige brand al vervuld. De tweede voorwaarde is voldoende brandstof. Daar zorgt, onbedoeld, het moderne landschapsbeheer voor. En de derde is een vonk. En daar zorgt steeds vaker de mens voor.

Denk er dus aan om geen sigarettenpeuken uit het autoraam te gooien, zegt Van der Werf. Laat ook geen glas achter in de natuur: dat werkt als een vergrootglas en ieder die vroeger met een loep, een schoenveter en de zon heeft geëxperimenteerd, weet hoe snel je dan een vlam krijgt. En beter ook niet vlak voor je ergens gaat wandelen de auto in hoog gras parkeren, de katalysator eronder is gloeiend heet.

Cathelijne Stoof wijst op het belang van een beter landschapsbeheer. Brandbaar materiaal weghalen uit bossen op strategische plekken is “ongelooflijk belangrijk” zegt zij. Zo kun je brandgangen maken. Vlak bij huizen of campings kan groen worden weggehaald, zodat het vuur daar niet kan komen. Daarom vindt ze het ook zo jammer dat in de VS en Australië bij elke bosbrand meteen blusvliegtuigen worden ingezet. “Dan denken andere landen: die moet ik ook hebben.” Terwijl je dat geld ook minder fotogeniek, maar wel slimmer kunt besteden.

5. Zo koester je thuis een permanent vakantiegevoel

(uittreksels)

Machteld van Gelder

De Standaard 20/07/2022

Schrijfster Machteld van Gelder leerde hoe er gratis geluk te ervaren is, gewoon thuis. Dat is dan ook de plek waar ze deze zomer blijft, want op reis gaan, daar is ze eigenlijk wel klaar mee. Een hoogstpersoonlijk pleidooi.

Wat zoeken toeristen? Op basis van mijn eigen reisverleden kan ik zeggen dat een van de beste ervaringen van een reis vaak toch was: de hoeveelheid minuten die je onafgebroken verdween in een schitterende roman (...). Of een levendige pot monopoly ... . De picknick na een wandeling ... . Eigenlijk allemaal ervaringen die goed, misschien zelfs beter, dicht bij huis kunnen worden beleefd. Gratis bovendien. Hoe leuk sommige vakantiemomenten ook zijn, thuiskomen in het eigen stille, koele huis is heerlijk. Is dan het onbewuste doel van vakantie om tot het inzicht te komen dat het thuis het allerfijnst is?

Nog los van de vraag of het bezoeken van wereldsteden en snikhete landen en hun soms ronduit vieze stranden leuk is, vraag ik me af of het verstandig is om een groot bedrag uit te geven in drie weken. Want waar gaat dat geld heen? Naar vluchten en accommodaties, naar strandbedjes, kartonnen hotelontbijt met onrijp fruit en airconditioning die ziektekiemen door de kamers blaast, waardoor je al gauw griepverschijnselen voelt opkomen en denkt: 'Zie je wel, ik was toe aan vakantie, want kijk, altijd als ik op mijn bestemming aankom, krijg ik griep!' Is dat werkelijk stress van de afgelopen maanden? ... Ik vraag me af of we op die eerste vakantiedagen wel ziek worden van oude stress. Ik denk dat we vaak eenvoudigweg ziek worden van het urenlang verblijven op vliegvelden met honderden andere mensen die god-mag-weten-wat uitwasemen. ...

Doordat ik zoveel mensen geld en tijd zie uitgeven aan wat ik soms niet anders kan zien dan het stukslaan van de tijd, ben ik gaan twifelen aan wat eigenlijk de ziel is van vakantie-reizen. 'Het is hier zo koud, ik wil een paar weken per jaar naar de warmte', denk je. Voordat je op dat zonnige strand kunt beginnen in je boek, moeten enkele dingen in gereedheid worden gebracht tegen de zon: zonnebrand, zonnehoed, zonnebril, parasol - allemaal om de zon te mijden. En dan, na een half uur tevreden liggen, wordt het wel heel warm. Rond een uur of één herinner je je - te laat - dat we tussen twaalf en drie uit de zon moeten. In mijn ervaring waren we na de lunch trouwens vaak moe (ik weet niet waarvan, van het uitrusten?) en raapten we de strandspullen bijeen om terug te lopen naar de auto, want er moesten ook nog boodschappen worden gedaan voor het avondeten. Verkwikkend was dat allemaal niet.

Maar het kan zo fijn zijn om even een paar weken verzorgd te worden, niets te hoeven! Klopt, in een hotel wordt door anderen gekookt en boodschappen gedaan.

Het interieur is ... zo schoon! Het is inderdaad heel kalmerend om je hoofd op een gestreken kussensloop te leggen en je tussen gladde lakens te mogen vlijen in een kamer waar alles op elkaar is afgestemd. Net als vroeger, toen je moeder nog alles voor je deed. Maar voor die service hoef je niet op reis. Gewoon de vakantie schrappen en het geld uitgeven aan muurverf en katoensatijnen lakens in dezelfde kleur. Plus veertig weken geld uittrekken voor een poetshulp.

Om een voorspelbaar leven te doorbreken hoef je ook al niet op vakantie. Sterker nog, je kunt beter je vakantietijd en -geld besteden aan het investeren in feestelijke veranderingen van je huis, hobby's of werk. Van die verbeteringen zul je namelijk alle nog volgende weken van het jaar plezier beleven. ...

Onlangs kwam ik iemand tegen die net terug was van een skitrip in Japan, ja Japan, om daar de zeldzame Siberische poedersneeuw te beskiën die van ver over zee komt aanwaaien en uiteindelijk neerdwarrelt in Hokkaido. Ze was héél moe teruggekomen, zuchtte ze, want het was toch wel ver weg geweest. Verre reizen, bijzondere reizen - het lijkt alsof wat schaars is, ook bijzonder is. En het lijkt alsof wat bijzonder is, meerwaarde geeft aan ons leven. ...

Sommige mensen gaan misschien op vakantie om problemen te vergeten. Maar iedereen die wel eens heeft geprobeerd problemen te vergeten weet: dat gaat niet, ze blijven zich voortdurend melden. ...

De vergissing waar ik zelf jarenlang elke Kerst en zomer weer intuïde, is dat vakantie iets doet voor je lichaam en geest. Dat doet het niet. Het doet alleen iets voor je terwijl je op een olifant, marktje of vliegveld bent - het biedt een zekere afleiding. Maar zodra je thuis bent, ebt deze afleiding snel weg.

Daarom wil ik een lans breken voor thuisblijven en het geld aan het leven besteden in de vijf vierkante kilometer waarin we het grootste deel van het jaar doorbrengen. Een paar dagen minder werken. Een snoezig hondje plus honderd keer iemand betalen om met de hond te gaan wandelen. Een muziekinstrument en een jaar lang privéles aan huis. ... Elk kwartiertje oefenen en elke muziekles draagt bij aan nieuwe verbindingen in je hersenen. ...

Voor de meeste hobby's is geduld, concentratie, inzicht, opoffering en verdieping nodig. Voor het zitten op een olifant helemaal niets. ... Schilderen, amateurtoneel, een verzameling onderhouden, ... je op een of ander terrein ontwikkelen vind ik in de kern geestrijke bezigheden. ... Er is meer intellectuele kracht en volharding nodig voor de inrichting en het onderhoud van een botanische tuin of het fokken van een zeldzaam konijnenras, dan voor het uitzitten van een reis van drie weken naar Namibië. ...

Wat mij betreft, getuigt het van een grotere levenskunst om het eigen leven bijzonder te maken dan een ervaring te kopen. ...